

תצא ג

פארוואס געפינט מען, אז דער אויבערשטער צאלט שכר מצות (ניט גלייך, נאר) ערשט „למחר (לעולם הבא)“, כמאמר חז"ל, היום לעשותם, למחר לקבל (ליטול) שכרם, אזי דער אויבערשטער איז „מאחר“ שכרם (פון צדיקים גמורים אפילו) ביז „למחר“!!

ב. מפרשים¹² פאָרענטפערן, אז ווי באַלד „כל ימינו אנו משועבדים להקב"ה לעבודתו“ (וואָרום יעדער רגע פון חיי האדם איז ער מחוייב „לשמש את קונו“¹³), קומט אויס, אז דער גאנצער לעבן פון א מענטשן איז איין זמן של שכירות — יעדן אידן איז צוגעטיילט געוואָרן איין „שליחות“ און תפקיד וואָס ער דאַרף דורכפירן במשך חיים חיותו בעלמא דין, און יעדע פעולה שלו בתומ"צ איז א פרט פון זיין שליחות ותפקיד:

דערפאַר איז ניטאָ קיין חיוב צו צאלן א אידן שכר מצות ביז לאחר פטירתו

א. בנוגע דעם ציווי „ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש גו'“ — איז ידוע די שאלה:

חז"ל זאָגן אז דער אויבערשטער איז „מקיים“ דאָס וואָס „הוא אומר לישראל לעשות ולשמור“, ובעניננו — מיר גע- פינען בכמה מקומות בחז"ל, אז די עבודה פון אידן בקיום התומ"צ ווערט צוגעגליכן צו דער עבודה פון א פועל פאַר זיין בעה"ב, און שכר מצות איז דער „תשלום“ וואָס דער אויבערשטער (דער „בעל הבית“) צאלט די אידן (די „פועלים“) פאַר זייער „אַרבעט“.

דאַרף לפ"ז אויסקומען, אז יעדער מאָל ווען א איד פאַרענדיקט טאָן א מצוה, זאָל ער באַלד („ביומו“) באַ- קומען דעם שכר פאַר זיין „אַרבעט“ — כציווי השם בתורתו „ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש גו'“ (און „לא" תלין פעולת שכיר אתך עד בקר“¹⁴).

(6) להעיר מדבר (פ"א, י) אמר משה כ' אתה עושה תורתך לפסתר דכתיב ביומו תתן שכרו . . . וזו היא שילום עבודה של מ' שנה שעמלתי כ'.

(7) תנחומא בראשית א. רש"י ס"פ ואתחנן.

(8) עירובין כב, א. ע"ז (ג, ד, ב).

(9) כ"ה בע"י עירובין שם (ועד"ז בע"ז ותנחומא שם: ולא היום ליטול שכרו). רש"י ס"פ ואתחנן. ועוד. — נח' לעיל ע' 44 ואילך.

(10) עירובין שם.

(11) אף שישנם עניני שכר גם בעוה"ז (ככל יעודי התורה (ראה לקמן סעיף ד ואילך). וראה משנה ריש פאה. ועוד) — איז עיקר שכרן של מצות. ואח"כ (קידושין לט, ב. חולין בסופה) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (וראה לקוש' ח"ט ע' 197 ואילך).

(12) ע"ז יעקב לע"י עירובין שם (וראה שם וכן בע"ז ד, ב). ובכמה מפרשים עוד תירוצים. ואכ"מ.

(13) קידושין בסופה.

(1) פרשטנו כד, טו.

(2) שמור פ"ל, ט. ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. וראה ויקר פ"ה, ג. ועוד.

(3) ראה אבות פ"ב מ"ד-טז. ת"כ (ורש"י בחוקתי כו, ט. ועוד. — וראה בארוכה „הדרן" על מס' אבות (נדפס בלקוש' ח"ז ע' 387 ואילך. „ביאורים לפרקי אבות" בסופו).

(4) קדושים יט, יג. וראה פרש"י ע"פ.

(5) ואע"פ שאם התנה עם הפועל ע"מ שלא יתחייב לפורעו בזמנו תנאו קיים (ש"ע אדה"ז חו"מ הל' שאלה ושכירות כ' ס"ח) — הרי (א) אם יוכל לפרוע בזמנו טוב לפרעו ולא לסמוך על התנאי (ש"ע שם). (ב) ועוד ועיקר: איך מתאים לומר שהקב"ה התנה שלא כהוראתו בתורתו „ביומו תתן שכרו“ — והרי „מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות“ (כנ"ל בפנים).

מן העולם (ווען עס ענדיקט זיך דער זמן השכירות) ווייל „שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף“¹⁴ (ווי דער דיין¹⁵, אַז אויב איינער האָט געדונגען אַ פועל פאַר אַ תקופה מסוימת, איז דער שוכר נישט עובר אויף בל תלין ביו עס גייט דורך כל התקופה).

דער תירוץ איז אָבער מתאים נאָר לויט שיטת הרמב"ם, אַז עוה"ב — סוף מתן שכרן של מצות¹⁶ — איז עולם הנפשות בלא גוף (גן עדן)¹⁷, וואָס „באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה“¹⁸ — ולפ"ז באַציט זיך „למחר (לעולם הבא) לקבל שכרם“ צו גן עדן¹⁹;

משא"כ לויט שיטת הרמב"ם²⁰ — וואָס אַזוי איז די הכרעה פון קבלה און חסי-דות²¹ — אַז עולם הבא דאָ מיינט עולם התחתון (און דאָס איז דער תכלית השכר) — קומט אויס, אַז דער אויבערשטער איז „מאחר“ שכר מצות ביו לעתיד לבא, הרבה זמן נאָך דעם ווי עס ענדיקט זיך דער זמן ה„שכירות“ פון אַ אידן (אַ איד מוז וואַרטן צו באַקומען דעם שכר מצות

ביון זמן פון (ימות המשיח ו)עולם התחי"י²²!

והדרא קושיא לדוכתא: ווי שטימט דער זמן התשלום פון שכר מצות מיט דער הלכה פון „ביומו תתן שכרו“?

ג. וי"ל — די שאלה ווערט באַ-וואַרנט לויטן ביאור פון אַלטן רבי'ן אין ספר התניא:

דער אַלטער רבי²³ ברענגט דעם מאמר רז"ל²⁴ אַז „תכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים“, וואָס דאָס מיינט אַז אין עולם הזה התחתון „שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית"ו“ זאל לייכטן דער „אור ה"ה“ אַן קיין שום פאַר-שטעל²⁵.

און דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך „מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות“²⁶ (ובמשך כל זמני העבודה בכלל), וואָרום יעדע פעולה פון אַ אידן איז עבודת התומ"צ איז פועל אַ זיכוך בגשמיות גופו וחלקו בעולם (און אַ המשכת אור אלקי בעולם) — אַזוי, אַז בצירוף פון עבודת כל בני ישראל במשך כל הדורות ווערט נשלם דער בירור וזיכוך פון גאַנץ עולם הזה און די גאַנצע וועלט ווערט אַ „דירה לו יתברך“.

[און ווי דער אַלטער רבי איז מבאר²⁷, אַז „כללות העולם“ איז צעטיילט אויף ששים רבוא חלקים, כנגד די „ששים רבוא נשמות“ (וואָס דאָס איז דער מספר

(14) ב"מ קי. ב.

(15) ב"מ שם (במשנה). רמב"ם הל' שכירות פ"א ה"ב. שו"ע ח"מ שש"ל ס"ה. שו"ע אדה"ח ח"מ שם ס"ב.

(16) ל' הרמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"א.

(17) הל' תשובה פ"ח ה"ב.

(18) שם ספ"ח.

(19) להעיר מרש"י עירובין שם ד"ה ולא למחר לעשותם. וראה ענף יוסף לע"י שם. „חדושי גאונים“ לע"י ע"י ג. א.

אבל להעיר, דגם להרמב"ם, „סוף מתן שכרן של מצות“ לכאורה אינו הג"ע דעתה (שלאחרי מיתה), אלא לאחר ימיה"מ ותחיה"מ (ראה עיקרים מ"ד פל"א).

(20) שער הגמול בסופו (הועתק ב„פירוש“ ל-רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב). וראה גם השגת ה-ראב"ד שם פ"ח ה"ב. ועוד.

(21) ראה לקו"ת (צו טו, ג. ש"ש סה, סע"ד).

סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית, ובכ"מ.

(22) אף שישנו השכר דג"ע — אי"ז עיקר שכרן של מצות (לדעת הרמב"ן כ"ו). וראה סהמ"צ להצ"צ שם (ובכ"מ) דבג"ע הוא (בעיקר) השכר על לימוד התורה, ובתחיה"מ הוא מתן שכרן של מצות. ע"ש.

(23) תניא רפ"ז.

(24) תנחומא נשא טז. ועוד.

(25) תניא שם (פל"ז).

(26) ל' התניא רפ"ז.

(27) תניא פל"ז (מת, א).

עבודה צו מאכן פון וועלט א דירה לו יתברך; און דעם שר באקומען אידן תיכף נאך זייער פארענדיקן די עבודה פון לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

ד. לויט דעם הסבר אין דעם תוכן פון שר המצות — קען מען מבאר זיין נאך אן ענין בשייכות צו שר מצות:

עס איז ידוע וואס דער רמב"ם²¹ איז מבאר בנוגע די הבטחות ויעודים טובים בגשמיות, וואס מיר געפינען „בכל התורה כולה“ (דלכאורה, ווי שטימט עס מיט דעם אז „מתן שכרן של מצות . . . היא חיי העולם הבא“?) — אז „אין אותן הטובות הם סוף מתן שכרן של מצות . . . אלא . . . הקב"ה נתן לנו תורה . . . והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה . . . יסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה . . . וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה . . . כדי . . . (ש)נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא“.

פון טטחיות לשון הרמב"ם איז משמע, אז די השפעות „כל הטובות“ בענינים גשמיים וואס דער אויבערשטער איז מבטיח, זיינען ניט בתור תשלום שכר, נאר אן ענין צדדי, וואס קומט מצד חסד ה' — היות אז אידן זיינען מקיים תומ"צ (בשמחה), איז די הנהגה מלמעלה באופן אז דער אויבערשטער נעמט אוועק די דברים המונעים און איז משפיע „לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו“ צו קענען נאך בעסער דורכפירן זייער עבודה בתומ"צ.

ס'איז אבער שווער אזוי צו זאגן, ווייל לפ"ז וועט אויסקומען, אז אין די אלע

הפרטיות של כאו"א, ולכן בא לו לאחר גמר עבודתו (כנ"ל ס"ב). וראה לעיל הערה 22. — ולהעיר מאנה"ק ס"ז.

פון די נשמות כלליות וועלכע זיינען „שרשים“ פון אלע נשמות ישראל — וואס יעדע נשמה פרטית איז א גיצוץ פון איינעם פון די „שרשים רבוא . . . שרשים“ — והיינו, אז יעדע נשמה פרטית, יעדער איד האט א חלק אין עולם וואס איז „שייך לו“, וואס דורך זיין עבודה בתומ"צ איז ער מזכך „זיין“ חלק אין עוה"ז:

און דורך דעם וואס אלע ששים רבוא נשמות ישראל פירן דורך זייער עבודה, ווערט נזכך „כללות העולם“ און ער ווערט א דירה לו יתברך.

און צו דעם מצב פון תכלית הויכוח והעלי' וועט דער עולם צוקומען לעתיד לבא — לימות המשיח, ובעיקר וב- שלימות — בתחיית המתים, וואס דאן וועט לגמרי בטל ווערן דער רע פון עולם הזה און עס וועט זיין „התגלות“ כבודו וראו כל בשר יחדיו ויופיע עליהם בהדר גאון עוזו וימלא כבוד ה' את כל הארץ“.

קומט לפ"ז אויס, אז די עבודה פון אלע אידן צוזאמען במשך כל הדורות יחד איז אין גדר פון איין „שכירות“, וואס ענינה ותכליתה איז צו אויפטאן א דירה לו יתברך בתחתונים. וי"ל נאך מער: אין דעם תפקיד זיינען אידן (ניט אין גדר פון „שכיר“, נאר) אין גדר פון „קבלן“: דער אויבערשטער האט איבער- געגעבן עולמו בידי ישראל אז זיי זאלן מאכן פון דעם עולם א דירה לו יתברך.

און דערמיט איז פארענטפערט פאר- וואס עיקר ענין השכר ווערט באצאלט ערשט לעתיד לבא (בימות המשיח, וב- עיקר — בעולם התחי'') — ווייל דער שר פון עולם הבא איז דער תשלום כללי צו אלע אידן כאחד²⁸ פאר זייער

28) ל' התניא שם (מז, סע"ב ואילך).

28*) משא"כ השכר דג"ע הוא על עבודתו

איז ניטא בא אידן אלס עבדים פון אויבערשטן; אן עבד באקומט ניט שחר פאר זיין ארבעט; ער איז מחוייב צו ארבעטן, זייענדיק קנוי לרבו³⁴.

משא"כ די השפעות טובות הנ"ל, זיינען אן ענין של התחייבות³⁵, וואס דוגמתם זיינען די חיובים פון א בעה"ב צו זיין פועל³⁶.

אויך איז דאס ניט מצד דעם וואס ביי א פועל איז דער דין — „כי תבוא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבך גו' כי תבא בקמת רעך וקטפת גו'“³⁷, אז דער בעה"ב מוז לאזן די פועלים עסן „ממה שהו עושין בו“³⁸ — אז עד"ז איז בנדו"ד: וויבאלד אידן געפינען זיך בכרמו ושדהו של הקב"ה (עולם הזה) און טוען דארט „מלאכה“ פארן „בעל הבית“, נעמען זיי זייערע צרכים (שכל

ערטער וואו חז"ל פארגלייכן דעם ענין פון שחר מצות צום תשלום וואס א בעה"ב איז מחוייב צו צאלן זיין פועל, ווערט געמיינט בלויז דער שחר פון עוה"ב — און ניט דער ריבוי עניני שחר המפורשים בתורה שבכתב³⁹!

איז דעריבער מסתבר צו זאגן, אז אויך דער ענין פון השפעות „כל הטו-בות“ המבואר ברמב"ם (המחזיקות את ידינו לעשות התורה), איז אין גדר פון שחר⁴⁰ ובמילא אן ענין פון הלכה, וואס מען געפינט דוגמתה אין די חיובי הבעה"ב צו א פועל.

ה. לכאורה וואלט מען דאס גע-קענט פארבינדן מיט הידוע, אז אידן ווערן אנגערופן עבדי ה', און דער דין ביי אן עבד עברי איז, אז „חייב האדון להשוותו לו במאכל ובמשקה בכסות וב-מדור“⁴¹. און דערפאר, בשעת מיר זיינען זיך מתעסק בעבודת ה', איז דא א חיוב כביכול אויף דעם אויבערשטן, אונזער אדון, צוצושטעלן אלע אונזערע צרכים ובהרחבה („להשוותו לו“).

אבער דאס איז ניט מתאים. ווייל דער חיוב פון אן אדון לעבדו — איז ניט דומה צו שחר מצות (ווי א בעה"ב צאלט זיין פועל) — דאס איז ניט שחר פעולה, נאר א חיוב על האדון לעבדו מצד דעם וואס הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו⁴².

[ובכלל: דער גדר פון שחר מצות — אז דער אויבערשטער צאלט אידן פאר זייער עבודה ווי מען צאלט א פועל —

(30) ראה גם לעיל ע' 42-43.

(31) ולהעיר מלשון הרמב"ם שם „אין אותן הטובות כו' סוף מתן שכרו של מצות“.

(32) רמב"ם הל' עבדים פ"א הי"ט. וראה גם לקושי ח"ט ע' 204 ואילך.

(33) קידושין כ, א.

(34) ראה בארוכה „הדרו' הנ"ל (הערה 3) סעיף ז (ח) ואילך.

(35) אף שבכלל לא שייך „חיוב“ למעלה, ד.מ.י הקדימני ואשלם“ (ויקרא פכ"ז, ב), ונאמר (תהלים סב, ג) „ולך אד' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו“ (ראה אה"ת שה"ש (כרך ב) ע' תשמט ואילך. ושי"נ ועוד).

(36) פרשתנו כג, כה"ז — דבפועל הכתוב מדבר (ב"מ פז, ס"ב). פרשי' עה"פ. רמב"ם הל' שכירות רפ"ב.

(37) ל' הרמב"ם שם.

(*) היינו שכ"ה גם ע"פ פשוטו של מקרא. ועוד: מזה פרשי' מתעין בהדיה רק התיבות „כי תבוא בכרם רעך“ (וכן בפירושו על כי תבוא בקמת רעך) מובן, שההכרח לפירושו הוא מחיבות אלו עצמן (ודלא כמיש במפרשי רש"י (רא"ם, גויא ועוד) פרשי' סומך עמי' בדיה שלאחזו). וי"ל בפשטות, כמיש ברמב"ם (שבפנים ההערה). וכי אילו לא שחרו מי החיר לו שיבא בכרם רעוה' בקמה שלו שלא מדעתו (ומתורצת קושיית הלח"מ שם, כי זהו דרשה' היותר פשוטה' — יד מלאכי כללי הרמב"ם אות"ד). — וראה בארוכה לקושי' חל"ד ע' 129 ואילך.

עבודה, אין דעם אופן פון „שכר מצוה מצוה“⁴¹ — והיינו, אז דער „שכר“ איז ניט קיין באזונדער זאך פון זייער עבודה, נאר — דער תוכן פון דער עבודה גופא⁴² —

קומט אויס, אז דאס איז בדוגמא כביכול פונעם דיין⁴³, „הנותן ביצים לבעל התרנגולים להושיב התרנגולים עליהן עד שיצאו האפרוחים ויגדל אותן בעל התרנגולים ויהי הריח בניהם“:

דער אויבערשטער האט איבער-געגעבן עולמו צו בני ישראל, זיי זאלן אויפטאן בעבודתם, אז אלקות וואס איז פאראן אין וועלט בכח⁴⁴ ובהעלם (בדוגמא כביכול ווי די אפרוחים וועלכע זיינען דא „בכח“ אין די ביצים) זאל נתגלה ווערן און ביז צו תכלית הגילוי (— „ויגדל אותן“) — און דער „ריח“ פון אט דער עבודה איז (מצד וכעין „שותפות“) „בניהם“:

(41) אבות פיד מ"ב. וראה תניא רפ"ז. שם פליט

(נב, ב).

(42) וייל שזוהו ההפרש בין השכר דימות המשיח ותחיה'מ לגבי „קבלת שכר (ש)עיקרו באלף השביעי“ (תניא פליז בהגהה) — דימוה'מ ותחיה'מ, הם תכלית ושלמות בריאתי עזה'י (תניא שם), היינו ה„ריח“ מהעבודה עצמה (ע"ד האפרוחים היוצאים ע"י הושבת התרנגולים): משא"כ השכר דאלף השביעי הוא לאחרי (ולמעלה מ)כל גדר של עבודה (ראה שעי'ת לאדהאמ"צ ח"ב פל"ב (בג, ד)).

[ומ"מ אין ב„אחור“ שכר זה עד אלף השביעי משום כל תליו — כי ענינו של אלף השביעי הוא קבלת השכר על כללות ענין העבודה דכל שית אלפי שני, ששת ימי המעשה (ראה שעי'ת שם), ואכ"מ].

(43) רמב"ם הל' שלוחין ושותפין רפ"ח.

(44) להעיר מצי'ת בתחלתו (וכן בשער ההקדמות הקדמה ג') שאחד מטעמי הבריאה הוא — „שיתגלו שלימות כוחותיו כו“ וצי' המבואר בלקושי חייט (ע' 194 ואילך) יש לקשר זה עם המבואר בפנים ואכ"מ.

צרכי האדם ווערן אנגערופן בשם אכילה⁴⁵ „ממה שהן עושין בו“ —

ווייל די מצוה לייגט ארויף א חיוב אויפן בעה"ב (ניט צו מאכיל זיין דעם פועל, נאר) בלויז — „שיניח⁴⁶ אותן לאכול“⁴⁷ [ולהוסיף: דער חיוב איז ניט נאר בשיכות צו אן אדם במלאכתו, נאר אפילו בנוגע א בהמה וואס ארבעט — „לא תחסום שור בדישו“⁴⁸];

משא"כ די יעודים טובים הנ"ל בנוגע די מצות זיינען ענינים וואס דער אויבערשטער איז כביכול מחוייב⁴⁹ צו געבן אידן אלס שכר פאר זייער עבודה.

ו. ויש לומר הביאור בזה:

ע"פ האמור לעיל (סעיף ג) — אז דער תפקיד פון אידן איז צו מאכן פון עולם הזה א דירה לו יתברך — איז יש לומר, אז די עבודה פון אידן אין וועלט האט אין זיך (ניט נאר דעם גדר פון „קב" לנות, נאר) אויך דעם גדר פון שות' פות:

היות אז דער שכר דלעתיד לבא בא-שטייט אין דעם וואס אידן וועלן זען „עין בעין“ כבוד השם, דעם אור אלקי וואס איז נמשך געווארן דורך זייער

(38) ראה סנהדרין לח, א (ובפרשי' שם ד"ה שיכנס). ועוד.

(39) ודוחק לומר שהבטחת התורה ביעודים גשמיים היא כמו בעה"ב שפסק ליתן מוונות לפועליו (ראה בי"מ רפ"ז) — כי זהו לא שכר פועלה, כי"א ענין נוסף שהבעה"ב קיבל עליו (או שכי' מנהג המקום — ראה בי"מ שם), משא"כ הדין שהפועלים אוכלים ממה שהן עושין בו שהוא חיוב מהי'ת (ראה תרד"ה ואלו בי"מ פ, א).

(40) פרשטנו כה, ד. — ודיני לא תחסום באו ברמב"ם (שם פ"ג) בהמשך לדיני אכילת הפועל. ובשורש אדה"ן (חומ"ם שם סכ"ב) כללם יחד: אדם או בהמה כ"י אוכלים ממה שעושי' בו כ"י.

התרנגולים כו' ויהי' הריח ביניהם',
וואס דער דין איז', אז נוסף אויף דעם
חלק הריח, וואס דער „נותן" טיילט צו
דעם „בעל התרנגולים" לאחר ש'גדל
אותן', איז ער מחוייב „(צריך) להעלות
שכר עמלו ומזונו . . בכל יום".

וכן הוא בענינו, אז אויסער דעם חיוב
פון חלוקת הריח לעתיד לבא (נאך דעם
ווי אידן פארענדיקן זייער עבודה צו
מאכן פון וועלט א דירה לו יתברך). איז
אויך בזמן הזה — במשך זמן העבודה
— פאראן דער חיוב צו געבן אידן דעם
שכר פון „עמלם ומזונם", כדי זיי זאלן
קענען דורכפירן עבודתם כדבעי „(נשב
פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה)".

ז. ענין הנ"ל האט א שייכות מיר
חדת צום זמן אין וועלכן מען געפינט
זיך איצט — חודש אלול, דער חודש
ההכנה צום יום הדין, וואס הדין פון ר"ה
איז אויף ענינים גשמיים⁴⁵:

ע"פ כל הנ"ל איז פארשטאנדיק, אז
לבד זאת וואס זייענדיק עבדיו של
הקב"ה, דארף דער אויבערשטער אונז
געבן אלע אונזערע צרכים אין מזון
לבוש ובית (כיו אין אן אופן פון „להש-
וותן לו", כביכול):

און לבד זאת וואס אויך מצד דעם יחס
פון „בעה"ב און „פועל", איז ווען א איד
טוט עבודתו אין שדהו וכרמו של
הקב"ה, דארף אים געגעבן ווערן די אפ-
שריות פון „ואכלת גר' כנפשו שבעך
גר' פון דעם אויבערשטנס' כרם, עוה"ז
[און דאס אפילו אויך מצד דעם גוף
ונפש הבהמית, „בהמה" שבאדם, היות
אז מקרא מלא דבר הכתוב „לא תחסום
שור בדישו"]:

דער אויבערשטער איז זיך מתענג
כביכול פון דעם וואס עס האט זיך
אויסגעפירט דער נתאוהה הקב"ה להיות
לו דירה בתחתונים (כמאמר „נחת רוח
לפני שאמרתי ונעשה רצוני"); און אידן
האבן תענוג פון „לחזות בנועם ה'",
פון דעם גילוי אלקות וואס זיי האבן
אויפגעטאן בעבודתם.

[וואס דאס איז ניט נאָר א „שותפות" אין
א זייטיקן „ריח" — אין דעם גילוי התענוג
וואס עבודת בני ישראל טוט אויף — נאָר
אין א „ריח" וואס איז פארבונדן מיט דעם
עצם מציאות פון עולם (ע"ד ווי אין דעם
דין הנ"ל, אז מ'איז שותפים אין די אפרו-
חים וועלכע קומען ארויס פון די ביצים
גופא, כמאמר חז"ל, „כל המתפלל כו'
ויכולו כו' כאילו נעשה שותף להקב"ה ב-
מעשה בראשית". וואס דער תוכן הענין
פון אמירת „ויכולו" איז צו „מעיד" און
מגלה זיין. די הכרה אין בורא עולם,
וואס דאס איז דער מכון פון כללות
עבודתם של בניי בעולם שנברא בששת
ימי בראשית — און דורך דער עבודה פון
מגלה זיין אלקות אין עולם, וואס מען
מאכט די וועלט גופא א „דירה לו ית",
ווערט מען א „שותף להקב"ה במעשה
בראשית"].

ועפ"י יש לומר, אז דער „חיוב" צו
צאלן אידן שכר מצות בעוה"ז (להסיר
הדברים המונעים ולהשפיע הטובות
המחזיקות את ידינו לעשות התורה) איז
מיוסד על הלכה זו דהנחת ביצים לבעל

(45) ספרי (ורש"י) פינחס כח, ת. ובכ"מ.

(46) ל' הכתוב — תהלים כו, ד. וראה אגה"ק
סכ"ט.

(47) שבת קט, ריש ע"ב. ועד"ז בדין דין אמת
לאמינו (שבת י. א. ושי"ג) ועד.

(48) ראה חדא"ג מהרש"א שם. אהיה"ת בראשית
עה"פ ויכולו (מג, ב ואילך. שם כרך ג תקנ, ב ואילך).
לקו"ש ח"ו ע' 22 הערה 73.

(49) לקו"ת ר"ה (נט, ב) — מהגהמ"י (הל' תשובה

פ"ג את א) בשם הרמב"ז.

הנה נוסף על כל זה, איז דא אַ חיוב
כביכול אויף דעם אויבערשטן צוצו-
שטעלן די אידן און זיי באַזאָרגן נאָך פון
פריער מיט שכר „עמלם ומזונם“ כדי זיי
זו געבן די מעגלעכקייט דורכצופירן
עבודתם.

ובפשטות — אַז שוין בתחילת השנה
איז יעדער איד זוכה בדין און ווערט
נכתב ונחתם לאלתר⁵⁰ בספרם של צדי-

קים גמורים לשנה טובה ומתוקה בטוב
הנראה והנגלה — בבני חיי ומזוני
רויחי, ובכולם רויחי, אויך בגשמיות
כפשוטה,

און בשעת דער אויבערשטער גיט
אידן גשמיות, מאַכן זיי דערפון רוח-
ניות⁵¹, און פירן דורך תפקידם —
לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

(משיחות ש"פ וארא וש"פ בא
תשמ"ו; ש"פ תצא תשמ"ה)

50) ר"ה (טז, ב) וב„מדרש“ (ירושלמי ר"ה פ"א
ה"ג. ועוד) הובא בטאור"ח (סו"ס תקפא) שכבר בער"ה
בטוחין שזוכין בו ועד שמתעטפין בו.

51) כפתגם אדה"ז („היום יום“ כז טבת).

תבא

דארף מען פארשטיין: דער מקור פון דעם דין איז (ווי מפרשים צייכענען אן) די משנה אין בכורים⁴, "העשירים מביי אים בכוריהם בקלות של כסף ושל זהב והעניים מבייין אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה והסלים והבכורים ניתנין לכהנים". און פון דער משנה לערנט די גמרא⁵ ארויס — "מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא דתני עשירים כו' והעניים כו' הסלים והבכורים נותנים לכהנים".

פון דעם איז משמע בפשטות, אז דער חילוק צווישן "קלות של זהב" און "סלי נצרים" ווענדט זיך אין דעת הנותן: ווי-באלד אז ע"ד הרגיל פלעגן די עשירים ברענגען די ביכורים אין טייערע כלים "של כסף ושל זהב", האבן די נותנים נישט געהאט בדעה אוועקצוגעבן די טייערע כלים — ווי רש"י זאגט מפורש⁶, "והעשירים לא היו נותנין קלותיהן לכהן", בפשטות צוליב זייער טייערקייט — און דערפאר געהערן זיי צו די בעלים; משא"כ די עניים, וועלכע ברענגען די ביכורים אין כלים פון "סלי נצרים" (ווייל אין ידם משגת צו טייערע כלים), האבן זיי אין זינען אוועקצוגעבן אויך די כלים — און דעריבער באלאנגען אויך די "סלים" צו די כהנים. וואס שפיר וואס די גמרא ברענגט דערפון א רא' צום כלל "דאמרי אינשי בתר עניא אזלי עניותא", אז צוליב דעם וואס ער איז אן

א. בנוגע צו מצות בכורים, וואס "הבכורים טענין כלי", זאגט דער רמב"ם⁷: "הביאם בכלי מתכות נוטל הכהן הבכורים וחוזר הכלי לבעליו ואם הביאם בכלי ערבה וחלף וכיוצא בהן הרי הבכורים והסלים לכהנים".

(1) לשון הרמב"ם הל' בכורים פ"ג הל' — מספרי פירשנו כו', ב.
(2) שם הל'.

(3) במשנה וספרי (דלקמן) ליתא. — הלשון "חלף" נמצא גם ברמב"ם הל' בכורים כאן בהלכה שלפניו⁸. וכן בהלכות (כמצויין קונקורדנצא לס' משנה תורה): שבת פ"י הל' סוכה פ"ה הל' והי: מאכלות אסורות פ"א הל' כלי; כלים פ"א הל' פכ"ה הל' ומקורו במשנה כלים פ"ז הל' מ"ז, חוספתא סוכה פ"א, ז (ובסוכה כ, א לגירסת הרי"ף), תיב מצורע (טו, ד). וראה סוכה לד, א. ערוך ערך חלף (הב').

(*) אולי הייתה כן בגירסת הרמב"ם במשנה, או בספרי. — העירוני ז"ע אשר בפיה"מ הוצאת קאפח. שכותב שהעתיק נוסח המשנה מכת"י הרמב"ם — הגירסא היא כלפינו. וגם מפירוש המשנה שם משמע לכאורה שאם גרס תיבה זו במשנה (שהרי העתיק בפירושו לשון המשנה "ערבה קלופה" ולא כתב "וחלף"), וכן בכל שינויי נוסחאות דמשניות (הן שנדפסו על גליון תשובות וכן כ.משנה עם שינויי נוסחאות" (ירושלים, תשל"ה)) לא הובאה גירסא זו (ולא בראשונים).

ואולי אפ"ל שביד צ"ל "בכלי ערבה קלופה" ועפ"י בטלה ג"כ השאלה למה השמיט הרמב"ם תיבה זו בחיבורו. — ולהעיר דבכת"י הרמב"ם בחיבורו חילוק התיבות "קלופה" ו"חלף" קטן מעדפוס או משכת"י אחרים ובפרט אשכנזים. ויש להוסיף: יתכן דגם זה שבהלכה הקודמת נמצא ברמב"ם הלשון "וחלף" (ראה פנים ההערה) גרס לטעות המעתיק בהלכה זו.

(**) ובמקור ההלכה (חוספתא) בכורים פ"ב, ח. ירושלמי בכורים פ"ג הל' איתא רק הדין שצריכים להפסיק בין המינים ב"דבר אחר", בלי פירוש הדוגמאות (שברמב"ם). כגון הוצין וחלף כו'.

(4) פ"ג מ"ח.

(5) ב"ק צב, ס"א.

(6) ולא כבמשנה "ניתנין". וראה לקמן הערה 19

ובשוה"ג.

(7) ב"ק שם ד"ה הסלין.